

др Душан ПОПОВИЋ
доцент Правног факултета Универзитета у Београду

ПРАВО КОНКУРЕНЦИЈЕ – ХРОНИКА –

Период између два броја часописа „Право и привреда“ обележило је ступање на снагу новог Закона о заштити конкуренције Републике Србије.¹ Усвојени су и неки од подзаконских аката неопходних за примену новог закона, о чему ће бити више речи у овој хроници права конкуренције. Донете су две уредбе о групном изузећу од забране хоризонталних споразума којима се ограничава, спречава или нарушава конкуренција на тржишту (Уредба о споразумима о специјализацији и Уредба о споразумима о истраживању и развоју), као и једна уредба о групном изузећу вертикалних споразума.² Влада је донела и Уредбу о садржини захтева за појединачно изузеће рестриктивних споразума од забране.³ Комисија за заштиту конкуренције је објавила годишњи извештај за 2009. годину, из кога сазнајемо да је Комисији током претходне године, када је поступала по Закону о заштити конкуренције из 2005. године, било поднето више од сто захтева за одобрење концентрација, због чега је контрола концентрација и претходне године била њена доминантна активност.⁴ У Европској унији, претходни период је био обележен ступањем на дужност новог комесара за конкуренцију. Ипак, чини се да неће бити разлике у приступу политици конкуренције између

- 1 *Службени гласник Републике Србије*, бр. 51/2009. За приказ овог закона видети хронику права конкуренције у претходном броју часописа „Право и привреда“.
- 2 Све три уредбе објављене су у *Службеном гласнику Републике Србије*, бр. 11/2010.
- 3 *Службени гласник Републике Србије*, бр. 107/2009.
- 4 Број пријава условљен је ниским праговима за пријаву концентрација које је прописивао Закон из 2005. године. Извештај о раду Комисије за заштиту конкуренције доступан је на адреси: www.kzk.sr.gov.yu.

претходног и новоизабраног европског комесара за конкуренцију. Нови комесар Јоакин Алмуњо, који је ступио на дужност у фебруару 2010. године, већ је у свом првом обраћању јавности истакао да економска криза не сме бити изговор за измену критеријума за одређивање новчаних казни за повреду права конкуренције.

I Влада Србије донела уредбе о групном изузећу од забране рестриктивних споразума

Групно изузеће од забране рестриктивних споразума (које се још назива и колективно изузеће, блок изузеће или изузеће по категоријама) уређено је чланом 13 Закона о заштити конкуренције. Овим чланом нису потпуно уређени услови под којима одређена категорија споразума може бити изузета од забране, већ се они додатно утврђују посебним уредбама које доноси Влада. Током важења Закона о заштити конкуренције из 2005. године, Влада Републике Србије није донела ниједну уредбу о групном изузећу од забране рестриктивних споразума, тако да је практично годинама једини начин за изузеће споразума било подношење појединачног захтева. Овог пута Влада је, може се рећи на изненађење стручне јавности, на време донела уредбе о групном изузећу како вертикалних, тако хоризонталних споразума.

Уредбом о споразумима између учесника на тржишту који послују на различитом нивоу производње или дистрибуције који се изузимају од забране ближе се прописују посебни услови под којима такви вертикални споразуми могу бити изузети од забране. У члану 3 Уредбе набројане су најчешће врсте вертикалних споразума који могу бити изузети: споразуми о ексклузивној дистрибуцији, споразуми о ексклузивној додели купаца, споразуми о селективној дистрибуцији, споразуми о ексклузивној куповини, споразуми о ексклузивној продаји, споразуми о трговинском заступању, споразуми о франшизингу, споразуми који садрже одредбе којима се купцу преносе или дају на коришћење права интелектуалне својине под условом да те одредбе не чине примарни циљ таквих споразума и да су у директној вези са употребом, продајом и/или препродајом уговорних производа од стране непосредних или посредних купаца и немају за циљ или последицу ограничења забрањена у складу са Уредбом. Уредба се примењује и на споразуме закључене између удружења учесника на тржишту у области трговине на мало и чланова тих удружења, као и између тих удружења и њихових добављача.⁵

5 Под условом да су сви чланови тих удружења трговци на мало који продају уговорне производе крајњим потрошачима и да ниједан члан тих удружења заједно са његовим повезаним учесницима на тржишту нема укупан годишњи приход већи од два милиона евра.

Уредбом о споразумима о специјализацији између учесника на тржишту који послују на истом нивоу производње или дистрибуције који се изузимају од забране ближе се прописују посебни услови под којима такви хоризонтални споразуми могу бити изузети од забране. Споразуми о специјализацији се често јављају у пракси, пошто се њима постиже знатна уштеда за учеснике у споразуму. Уредбом се прописују услови којима се могу изузети све три врсте ових споразума: 1) споразуми о једностраној специјализацији којима се један учесник у споразуму обавезује да обустави производњу релевантних производа или да се уздржава од производње тих производа и да те производе купује од другог учесника у споразуму, а други учесник у споразуму се обавезује да те производе производи и продаје; 2) споразуми о узајамној специјализацији којима се два или више учесника у споразуму обавезују да престану да производе или да се уздржа од производње одређених али различитих производа и да их купују од других учесника у споразуму који се обавезују да их продају; и 3) споразуми о заједничкој производњи којима се два или више учесника у споразуму обавезују да заједнички производе одређене производе.

Посебном уредбом Влада је прописала услове за групно изузеће од забране другог типа хоризонталних споразума – споразума о истраживању и развоју. Уредба се примењује на споразуме који имају за предмет: 1) заједничко истраживање и/или развој производа или производног процеса и заједничко коришћење резултата истраживања и развоја; 2) заједничко коришћење резултата истраживања и/или развоја производа или производног процеса у складу са претходним споразумом између истих производа на тржишту; 3) заједничко истраживање и развој производа или производног процеса без обавезе заједничког коришћења резултата истраживања и развоја.

Рестриктивни споразуми који испуњавају услове из одговарајуће уредбе о групном изузећу не подносе се Комисији за заштиту конкуренције ради изузећа. И када споразум не испуњава посебне услове за групно изузеће прописане одговарајућом уредбом, учесници и даље могу поднети захтев за појединачно изузеће на основу члана 12. Закона о заштити конкуренције.

II Конкуренцијски савјет Босне и Херцеговине појаснио обавезу пријаве концентрација чији ниједан учесник нема седиште у БиХ

Конкуренцијски савјет Босне и Херцеговине издао је мишљење по захтеву заступника *Heinzel Group*, једног од водећих европских

произвођача целулозе, о обавези пријаве концентрације у случају да учесници концентрације нису регистровани на територији БиХ, већ продају своје производе купцима који се налазе на територији БиХ. Подносилац захтева навео је да је тржишно учешће *Heinzel Group* и циљног друштва у претходној години било око 40%.⁶

У свом мишљењу, Конкурентијски савјет најпре подсећа на члан 2, став 3 Закона о конкуренцији БиХ којим је прописано да се Закон примењује и на привредне субјекте са седиштем или пребивалиштем у иностранству, ако њихово деловање производи значајан ефекат на тржиште БиХ или на значајнији део тржишта. Чланом 14, став 1 Закона прописана је обавеза пријаве концентрације у случају да укупан годишњи приход сваког од најмање два привредна субјекта учесника концентрације остварен продајом роба и/или услуга на тржишту БиХ износи најмање 8.000.000 КМ у години која је претходила концентрацији или ако је њихово заједничко тржишно учешће на релевантном тржишту веће од 40%. Укупан годишњи приход обухвата пословне приходе, финансијске приходе и ванредне приходе након одбијеног пореза на додату вредност и других пореза који се директно односе на промет. Из претходног произилази да је подносилац захтева у обавези да пријави концентрацију и у Босни и Херцеговини.

Учесници концентрације су, дакле, обавезни да пријаве концентрацију и када „прагови“ изражени у годишњем приходу нису достигнути, уколико њихов заједнички тржишни удео у БиХ прелази 40%. Учесници у концентрацији морају заправо сами проценити свој тржишни удео, надајући се да се то чине исправно. С обзиром на високе казне које се изричу за неизвршавање обавезе пријаве концентрације, овакво „делегирање одлуке“, тј. пребацивање обавезе процене тржишног удела на учеснике у концентрацији сигурно не доприноси правној сигурности тржишних учесника. Овај проблем није јединствен за Босну и Херцеговину. Слична одредба постоји и у македонском праву (концентрација се мора пријавити независно од тога да ли су „прагови“ изражени у годишњем приходу пређени, уколико учесници имају преко 40% тржишног удела) и словеначком праву (обавеза пријаве постоји увек када учесници концентрације имају преко 60% тржишног удела). Нови хрватски Закон о заштити тржишног натјецања, који ће ступити на снагу 1. октобра 2010. године, исправно избегава овакав начин дефинисања услова за пријаву концентрације, изражавајући „прагове“ једино преко годишњег прихода учесника у концентрацији, чије утврђивање је неспорно.

6 Мишљење Конкурентијског савјета БиХ, бр. 01-01-26-738-5-1/09 од 21. октобра 2009. године, доступно је на адреси: <http://bihkonk.gov.ba>.

III Приоритети новог европског комесара за конкуренцију

У фебруару 2010. године у свом првом говору одржаном по ступању на дужност европског комесара за конкуренцију, Јоакин Алмуњо представио је стручној јавности на конференцији у Паризу најважније циљеве које жели остварити током свог петогодишњег мандата у Европској комисији. Иако је истакао да је његов основни краткорочни циљ савладавање економске и финансијске кризе, нови европски комесар није заборавио да се заложи за развој „културе конкуренције“ у оквиру сваког од привредних друштава које послују у ЕУ, што сматра како практичним тако и моралним питањем. Комесар Алмуњо је нагласио да је делотворна примена права конкуренције најбољи начин да се тренутна економска и финансијска криза савлада. Штета коју за потрошаче и за читаву европску привреду проузрокује повреда правила конкуренције у времену кризе је још већа, јер повреда правила конкуренције доводи до повећања цена и спречава реструктурирају појединих привредних сектора која је неопходна ради превазилажења тренутних економских потешкоћа. Одговарајући на све чешће јавне критике влада држава чланица о превисоким износима новчаних казни које Комисија одређује због повреде права конкуренције ЕУ, европски комесар је истакао да економска криза не сме бити изговор за измену критеријума по којима се казне одређују. Он је подсетио да право конкуренције ЕУ већ садржи, како је он то назвао, „аутоматски стабилизатор“, односно правило по коме максимални износ новчане казне не сме прећи 10% укупног годишњег прихода привредног друштва у претходној години. Такође је подсетио да је Европска комисија у Смерницама о утврђивању износа новчаних казни у поступцима који се воде због повреде права конкуренције већ утврдила начине правилног одређивања висине казне, чиме се избегава да наплата изречене казне доведе до стечаја привредног друштва које је учинило повреду.

Иако је највећу пажњу посветио последицама економске кризе, нови европски комесар за конкуренцију говорио је и о другим циљевима које планира да оствари током свог мандата, пре свега о усвајању нових уредби о колективном изузећу рестриктивних споразума, пошто уредбама о изузећу вертикалних споразума, о изузећу споразума у аутомобилској индустрији, као и о изузећу споразума о сарадњи престаје важност ове године, те је неопходно усвојити нове.⁷

7 Обраћање европског комесара за конкуренцију је у целини доступно на адреси: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/10/25&format=HTML&aged=0&language=FR&guiLanguage=fr>.